

dr Ewa KRZYŻAK-SZYMAŃSKA

*Wydział Zarządzania Sportem i Turystyką
Akademia Wychowania Fizycznego im. J. Kukuczki w Katowicach
ORCID 0000-0002-7752-9266*

dr Andrzej SZYMAŃSKI

*Wydział Zarządzania Sportem i Turystyką
Akademia Wychowania Fizycznego im. J. Kukuczki w Katowicach
ORCID 0000-0002-3787-6474*

STAŻ SŁUŻBY JAKO DETERMINANT STOSOWANIA SIŁY FIZYCZNEJ PODCZAS INTERWENCJI WOBEC OSÓB O ZACHOWANIACH NIESTANDARDOWYCH

LENGTH OF SERVICE AS A DETERMINANT OF THE USE OF PHYSICAL FORCE DURING INTERVENTIONS WITH PEOPLE WITH NON-STANDARD BEHAVIOURS

Streszczenie

W artykule dokonano analizy wpływu stażu służby na taktykę stosowania siły fizycznej przez policjantów podczas interwencji wobec osób o zachowaniach niestandardowych, wynikających z zaburzeń psychicznych lub intoksykacji. Głównym celem badań było określenie, w jaki sposób doświadczenie zawodowe różnicuje dobór konkretnych technik oraz postawy funkcjonariuszy. Badania przeprowadzono w 2025 r. metodą sondażu diagnostycznego na próbie N=303 policjantów pionu prewencji z garnizonu śląskiego. Wyniki potwierdziły, że staż służby jest kluczową zmienną determinującą bezpieczeństwo i profesjonalizm działań. Funkcjonariusze o najkrótszym stażu (1–3 lata) statystycznie częściej stosują techniki o podwyższonym ryzyku, takie jak uciśnienia tułowia czy techniki uderzeniowe. Analiza wykazała proces ewolucji postaw zawodowych: o ile w grupach do 9 lat służby dominuje archetyp „wojownika” nastawiony na dominację, o tyle po 10 latach służby krystalizuje się archetyp „strażnika”, cechujący się powściągliwością i skłonnością do deeskalacji. Doświadczenie zawodowe sprzyja lepszemu rozpoznawaniu zagrożeń medycznych i redukcji niepotrzebnej przemocy. Wnioski wskazują na konieczność modyfikacji programów szkoleniowych dla nowicjuszy w celu eliminacji niebezpiecznych nawyków taktycznych.

Słowa kluczowe: Policja, staż służby, siła fizyczna, zachowania niestandardowe, deeskalacja

Abstract

This article analyzes the impact of length of service on the tactics of using physical force by police officers during interventions with individuals exhibiting non-standard behaviours resulting from men-

tal disorders or intoxication. The primary objective of the research was to determine how professional experience differentiates the choice of specific techniques and the attitudes of officers. The study was conducted in 2025 using a diagnostic survey method on a sample of N=303 prevention police officers from the Silesian garrison. The results confirmed that length of service is a crucial variable determining the safety and professionalism of actions. Officers with the shortest service record (1–3 years) statistically more frequently employ high-risk techniques, such as torso compressions or striking techniques. The analysis revealed a process of evolution in professional attitudes: while the „warrior” archetype focused on dominance prevails in groups with up to 9 years of service, the „guardian” archetype, characterized by restraint and a tendency toward de-escalation, crystallizes after 10 years of service. Professional experience facilitates better recognition of medical risks and a reduction in unnecessary violence. The findings highlight the necessity of modifying training programs for novices to eliminate dangerous tactical habits.

Keywords: Police, length of service, physical force, non-standard behaviours, de-escalation.

Wprowadzenie

Współczesne formacje odpowiedzialne za bezpieczeństwo publiczne mierzą się z wyzwaniami wymagającymi nie tylko biegłości technicznej w stosowaniu środków przymusu bezpośredniego (ŚPB), ale przede wszystkim zdolności adaptacji taktyki do nieprzewidywalnych okoliczności. Szczególny obszar trudności stanowią interwencje wobec osób o zachowaniach niestandardowych, wynikających z zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej lub stanów po zażyciu substancji psychoaktywnych. W takich sytuacjach siła fizyczna jest kluczowym narzędziem opanowania sytuacji, jednak jej skuteczność nie zależy wyłącznie od parametrów fizycznych funkcjonariusza, lecz od jego przygotowania merytorycznego i doświadczenia¹.

Staż służby odgrywa rolę determinującą w procesie nabywania kompetencji taktycznych, wpływając na sposób postrzegania zagrożenia oraz wybór konkretnych technik obezwładniania. Niniejszy artykuł ogniskuje się wokół pytania: w jaki sposób doświadczenie zawodowe różnicuje podejście policjantów do stosowania siły fizycznej wobec osób o zachowaniach niestandardowych?

Zrozumienie roli stażu służby wymaga odwołania się do teorii koercji (wymuszenia)². W doktrynie policyjnej wyróżnia się strategię anihilacji (fizyczne obezwładnienie – *brute force*) oraz erozji (przekonanie jednostki do współpracy). Doświadczeni funkcjonariusze precyzyjniej zarządzają bodźcami, stosując groźbę użycia siły fizycznej w sposób zapobiegający jej faktycznemu zastosowaniu. Zgodnie z zasadą ostrożności (*precaution*), staż służby pozwala na lepsze zrozumienie dynamiki eskalacji

¹ A. Wiśniewski, *Taktyka i techniki interwencji. Zadania praktyczne dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego*, materiały dydaktyczne nr 204, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2020, s.7-8.

² T.D. Biddle, *Coercion Theory: A Basic Introduction for Practitioners*, Texas National Security Review 2020, t. 3, nr 2, s. 95–97, <https://tnsr.org/2020/02/coercion-theory-a-basic-introduction-for-practitioners/>.

i częstsze korzystanie z technik deeskalacyjnych, podczas gdy policjanci o krótkim stażu służby (okres do 3 lat) częściej sięgają po techniki restrykcyjne z obawy przed utratą kontroli³.

Ramy prawne stosowania siły fizycznej przez funkcjonariuszy Policji w Polsce wyznacza Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁴, oparta na zasadach legalizmu, konieczności i proporcjonalności. Zasada proporcjonalności nakazuje dobór środka o najmniejszej dolegliwości, co w przypadku osób o zachowaniach niestandardowych nakłada na policjanta ogromną odpowiedzialność decyzyjną. Doświadczenie zawodowe jest tu czynnikiem decydującym o tym, czy funkcjonariusz słusznie podejmie próbę dialogu, czy natychmiastowe działanie fizyczne w celu ochrony życia.

Osoby o zachowaniach niestandardowych mogą wykazywać agresję, autoagresję lub brak reakcji na bodźce bólowe. Szczególnym zagrożeniem jest zespół pobudzenia majaczeniowego (*excited delirium syndrome*), charakteryzujący się ekstremalną temperaturą ciała i nadludzką siłą. W takich przypadkach długotrwałe unieruchomienie w pozycji leżącej może prowadzić do uduszenia pozycyjnego i zgonu osoby, wobec której podejmowana jest interwencja⁵. Doświadczenie pozwala policjantowi na szybkie rozpoznanie tych symptomów medycznych i modyfikację taktyki, np. poprzez wezwanie ratownictwa medycznego zamiast eskalowania walki fizycznej.

Badania statystyczne (m.in. z Chicago 2015-2020) wykazują, że prawdopodobieństwo użycia siły drastycznie spada wraz ze wzrostem stażu służby. Funkcjonariusze z 10-letnim stażem stosują siłę o około 30% rzadziej niż rekruci (policjanci w służbie przygotowawczej), a po 20 latach spadek ten osiąga 50%⁶. Zjawisko to wynika z mechanizmu uczenia się i wypracowania „pamięci mięśniowej”, co pozwala na użycie mniejszej siły przy zachowaniu pełnej kontroli nad sytuacją⁷.

Ważnym aspektem jest zmiana mentalności funkcjonariusza – od archetypu „wojownika” (*warrior*), skupionego na dominacji, ku archetypowi „strażnika” (*guardian*), stawiającego na sprawiedliwość proceduralną i deeskalację⁸. Proces ten jest naturalnym efektem stażu i dojrzałości życiowej, choć w jednostkach specjalnych stały kontakt z przemocą może utrzymywać cechy wojownika.

W procesach decyzyjnych doświadczeni policjanci opierają się na tzw. intuicji zawodowej (*gut feeling*), która jest formą błyskawicznego rozpoznawania wzorców

3 T.J. Hiller, *The Effects of Expanding Police Use of Force Training in the 21st Century Keeping People Safe and Limiting Agency Liability* (University of Wisconsin, 2025), s. 8-12; B. Ba, P. Bayer, N. Rim, R. Rivera, M. Sidibé *Police Officer Assignment and Neighborhood Crime*, Working Paper nr 29243, Working Paper Series (National Bureau of Economic Research, 2021), s. 9-15, <https://doi.org/10.3386/w29243>.

4 Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, tj. Dz.U. 2026, poz. 244.

5 J. Kałuża, M. Adamczyk, A. Arseniuk, P. Sitko, K. Mazur-Niewiedzial, *Reagowanie i podejmowanie interwencji w przypadku niestandardowych zachowań osób. Kompendium wiedzy, materiały dydaktyczne*, nr 91, Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2022, s. 5, 8-9, 63-73.

6 B. Ba, P. Bayer, N. Rim, R. Rivera, M. Sidibé, *Police Officer Assignment and Neighborhood Crime*, s. 2, 11-12.

7 M. Kurdziel, *Dekalog trudnych interwencji cz. 2*, Gazeta Policyjna 2025, nr 50, <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2025/numer-50-022025-r/257003,Dekalog-trudnych-interwencji-cz-2.html>.

8 S. W. Bell i J. L. Cliff, *What does good look like? Officers' perception of the ideal law enforcer*, *Frontiers in Sociology* 2025, 10: 1568487, s. 9-12, <https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1568487>.

na podstawie tysięcy interwencji⁹. Pozwala to na odróżnienie agresji chorobowej od kryminalnej. Pod względem technicznym wysokie umiejętności (np. brazylijskiego *Jiu-Jitsu* – ang. *Brazilian Jiu-Jitsu*¹⁰) paradoksalnie zmniejszają poziom stosowanej przemocy, ponieważ funkcjonariusz potrafi kontrolować osobę bez zadawania uderzeń. Doświadczenie buduje płynność (*fluidity*) w continuum użycia siły, umożliwiając natychmiastowe odstąpienie od przymusu, gdy powód jego użycia ustaje.

Podsumowując, staż służby jest zmienną wielowymiarową, która przy odpowiednim wsparciu systemowym stanowi najskuteczniejsze narzędzie redukcji niepotrzebnej przemocy i profesjonalizacji działań Policji w sytuacjach kryzysowych.

Metodologia badań własnych

Badania zostały przeprowadzone w 2025 r. metodą sondażu diagnostycznego, wykorzystując technikę kwestionariusza ankiety udostępnionego online. Proces badawczy zrealizowano za zgodą Komendanta Wojewódzkiego Policji w Katowicach, co pozwoliło na objęcie analizą funkcjonariuszy prewencji garnizonu śląskiego. Podstawowym celem eksploracji było określenie wpływu doświadczenia zawodowego na taktykę stosowania siły fizycznej wobec osób o zachowaniach niestandardowych (w tym osób wykazujących zaburzenia psychiczne lub pozostających pod wpływem substancji psychoaktywnych).

Główny problem badawczy sformułowano w formie pytania: „W jaki sposób staż służby funkcjonariuszy Policji determinuje ich podejście do stosowania siły fizycznej oraz wybór konkretnych technik interwencyjnych podczas działań wobec osób o zachowaniach niestandardowych?” W toku prac badawczych wyróżniono następujące pytania badawcze:

1. Czy staż służby różnicuje opinię funkcjonariuszy na temat ogólnej przydatności siły fizycznej w porównaniu do innych środków przymusu bezpośredniego?
2. W jaki sposób staż służby determinuje pozycję siły fizycznej w hierarchii stosowanych środków przymusu bezpośredniego (np. względem użycia kajdanek)?
3. W jakim stopniu doświadczenie zawodowe wpływa na dobór konkretnych technik siły fizycznej (w tym technik o podwyższonym ryzyku) podczas obezwładniania takich osób?
4. W jaki sposób wraz z upływem lat służby ewoluuje nastawienie funkcjonariusza między archetypem „wojownika” (koncentracja na dominacji) a „strażnika” (koncentracja na deeskalacji)?

9 M. Eliasson, *Experience, Seniority and Gut Feeling—A Qualitative Examination of How Swedish Police Officers Perceive They Value, Evaluate and Manage Knowledge When Making Decisions*, *Frontiers in Education* 2021, nr 6, s. 5–11, <https://doi.org/10.3389/feeduc.2021.731320>.

10 Dzięki umiejętnościom BJJ, policjant może „wejść w bliski kontakt” z osobą chorą, bezpiecznie ją przewrócić i przytrzymać do czasu podania leków lub uspokojenia się, nie wyrządzając jej przy tym krzywdy (brak sińców, złamań czy ran tłuczonych) J. M. Butler i S. Wang, *The impact of brazilian jiu-jitsu training on police officer confidence use of force performance: perception from officers who train*, *Martial Arts Studies* 2024, nr 16, s. 1–7, <https://doi.org/DOI:%252010.18573/mas.196>.

W trakcie badań weryfikacji poddano również poniższe hipotezy badawcze:

- **H1:** Doświadczenie zawodowe nie różnicuje istotnie opinii badanych policjantów na temat ogólnej przydatności siły fizycznej – środek ten postrzegany jest jako uniwersalny i wysoce przydatny niezależnie od stażu służby.
- **H2:** Staż służby determinuje pozycję siły fizycznej w hierarchii stosowanych środków przymusu bezpośredniego, przy czym w grupach o najkrótszym stażu, w obliczu wysokiej nieprzewidywalności (np. osoby odurzone), siła fizyczna częściej ustępuje miejsca mechanicznym środkom obezwładniającym (kajdanki).
- **H3:** Staż służby istotnie różnicuje dobór konkretnych technik siły fizycznej, przy czym funkcjonariusze o najkrótszym doświadczeniu zawodowym częściej stosują techniki o podwyższonym ryzyku urazowym oraz techniki ofensywne w porównaniu do funkcjonariuszy doświadczonych.
- **H4:** Staż służby istotnie różnicuje postawy zawodowe policjantów wobec interwencji, przy czym cechy archetypu „wojownika” (nastawienie na dominację i prymat siły) osiągają najwyższe natężenie w grupach o krótszym stażu (zwłaszcza 4–9 lat), natomiast cechy archetypu „strażnika” (powściągliwość i analityczne podejście do przymusu) ulegają wzmocnieniu w grupie o stażu powyżej 10 lat.

W badaniu zastosowano dobór celowy, obejmujący policjantów pionu prewencji bezpośrednio realizujących interwencje. Łączna liczebność próby wyniosła $N = 303$. Respondentów podzielono na trzy grupy analityczne:

- funkcjonariusze o stażu 1–3 lata ($N = 121$),
- funkcjonariusze o stażu 4–9 lat ($N = 87$),
- funkcjonariusze o stażu powyżej 10 lat ($N = 95$).

Przyjęte przedziały stażu służby odpowiadają kluczowym etapom rozwoju zawodowego funkcjonariusza: okresowi adaptacji (1–3 lata), pełnej samodzielności operacyjnej (4–9 lat) oraz etapowi rutyny profesjonalnej i doświadczenia eksperckiego (powyżej 10 lat).

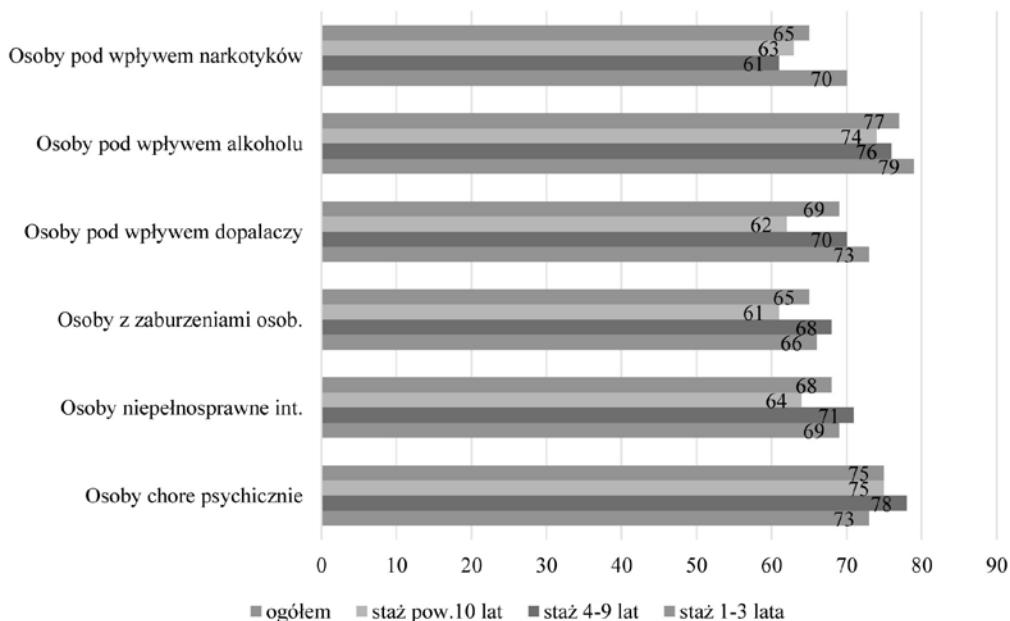
Zebrany materiał empiryczny poddano analizie statystycznej z wykorzystaniem testów istotności (χ^2 Pearsona, współczynnik V-Cramera), przy poziomie istotności $p < 0,05$. Udział w badaniu był dobrowolny i anonimowy.

Postrzeżenie przydatności siły fizycznej a staż służby – analiza porównawcza

Kluczowym elementem podjętych badań było ustalenie, w jakim stopniu staż służby determinuje opinie funkcjonariuszy na temat przydatności siły fizycznej jako podstawowego środka przymusu bezpośredniego (ŚPB). Analizie poddano skuteczność tego środka w odniesieniu do sześciu kategorii osób przejawiających niestan-

dardowe zachowania (wynikające z zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności lub intoksykacji środkami psychoaktywnymi). Szczegółowe zestawienie danych empirycznych prezentuje rysunek 1.

Rys. 1. Przydatność siły fizycznej w interwencjach wobec osób o niestandardowych zachowaniach w opinii badanych w podziale na staż służby (w %, N=303)

Źródło: badania własne.

Analiza zgromadzonego materiału dowodzi, że siła fizyczna jest postrzegana przez policjantów jako narzędzie o najwyższym stopniu uniwersalności. W ujęciu ogólnym, najczęściej wskazywano na jej przydatność podczas interwencji wobec osób pod wpływem alkoholu (77%) oraz chorych psychicznie (75%). Wynikać to może z faktu, iż w tych sytuacjach bezpośredni kontakt fizyczny jest często jedynym, a zarazem najbardziej intuicyjnym sposobem na błyskawiczne wyeliminowanie zagrożenia i przejęcie kontroli nad osobą.

Weryfikacja hipotezy pierwszej (H1), zakładającej, że doświadczenie zawodowe nie różnicuje istotnie opinii na temat przydatności siły fizycznej, pozwoliła na jej pozytywną weryfikację. Przeprowadzona analiza statystyczna z wykorzystaniem testu niezależności χ^2 Pearsona oraz współczynnika V Cramera wykazała brak istotnego związku pomiędzy stażem służby funkcjonariuszy a postrzeganiem siły fizycznej jako najbardziej przydatnego środka w trakcie interwencji wobec osób o niestandardo-

wych zachowaniach ($p > 0,05$). Niezależnie od stażu służby, średni odsetek wskazań na ten środek utrzymuje się na wysokim, zbliżonym poziomie (tzw. konsensus zawodowy). Można zatem przyjąć, że siła fizyczna stanowi dla funkcjonariuszy taktyczny „złoty środek”, którego rola jest niezmienna, bez względu na nabyte doświadczenie.

Warto jednak zwrócić uwagę na pewne niuanse widoczne w danych:

1. Tendencja spadkowa przy środkach odurzających. W przypadku interwencji wobec osób pod wpływem „dopalaczy” dostrzegalny jest spadek zaufania do siły fizycznej wraz ze wzrostem stażu (z 73% u nowicjuszy do 62% u funkcjonariuszy doświadczonych). Może to sugerować, że wraz z doświadczeniem rośnie świadomość ryzyka związanego z dużą nieprzewidywalnością i ponadprzeciętną siłą takich osób (często odpornych na ból), co skłania starszych stażem policjantów do poszukiwania alternatywnych wariantów taktycznych.
2. Stabilność ocen w przypadku chorób psychicznych. Tutaj różnice są marginalne (odchylenie o 5 punktów procentowych), co potwierdza, że w sytuacjach kryzysu psychicznego bezpośrednie obezwładnienie jest uznawane za paradygmat działania w każdej grupie stażowej.

Praktyka stosowania siły fizycznej w toku interwencji – analiza natężenia i uwarunkowań

Kolejnym etapem procedury badawczej była eksploracja faktycznych zachowań funkcjonariuszy w toku podejmowanych interwencji. Celem tej części analizy było ustalenie częstotliwości sięgania po techniki bezprzysiężowe oraz weryfikacja, czy doświadczenie zawodowe modyfikuje wybór siły fizycznej jako pierwszoplanowego środka przymusu. Postawiono hipotezę (H2): Staż służby determinuje pozycję siły fizycznej w hierarchii stosowanych środków przymusu bezpośredniego (zwłaszcza w grupach o najkrótszym stażu). Szczegółowe zestawienie częstotliwości stosowania siły fizycznej w rankingu przydatności ŚPB w podziale na staż służby prezentują tabele 1 i 2. Tabela 1 skupia się na pozycji siły fizycznej w rankingu stosowanych ŚPB w interwencjach wobec osób w kryzysie psychicznym chorych psychicznie, niepełnosprawnych intelektualnie oraz wykazujących zaburzenia psychiczne).

Tab. 1. Pozycja siły fizycznej w rankingu stosowanych ŚPB – interwencje wobec osób w kryzysie psychicznym

Grupa stażowa	Top 1 (Najczęściej)	Top 2	Top 3
1-3 lata	Siła fizyczna (ok. 50%)	Kajdanki (ok. 45%)	Kask zabezpieczający (ok. 14%)
4-9 lat	Siła fizyczna (ok. 68%)	Kajdanki (ok. 50%)	RMG (Gaz) (ok. 20%)
Powyżej 10 lat	Siła fizyczna (ok. 65%)	Kajdanki (ok. 40%)	Kask zabezpieczający (ok. 20%)

Źródło: badania własne.

Jak wynika z analiz, w przypadku osób w kryzysie psychicznym siła fizyczna bezsprzecznie dominuje we wszystkich grupach doświadczenia zawodowego. Zauważalna jest jednak różnica w intensywności: funkcjonariusze w służbie przygotowawczej (1–3 lata) deklarują jej stosowanie rzadziej (50%) niż ich starsi koledzy (65–68%). Może to sugerować większą powściągliwość młodszych policjantów w podejmowaniu bezpośredniego kontaktu fizycznego z uczestnikiem interwencji lub częstsze dążenie do rozwiązań negocjacyjnych. Z kolei tabela 2 przedstawia pozycję siły fizycznej w rankingu stosowanych ŚPB w interwencjach wobec osób pod wpływem środków psychoaktywnych (alkoholu, dopalaczy, narkotyków).

Tab. 2. Pozycja siły fizycznej w rankingu stosowanych ŚPB – interwencje wobec osób pod wpływem środków psychoaktywnych

Grupa stażowa	Top 1 (Najczęściej)	Top 2	Top 3
1-3 lata	Kajdanki (ok. 70%)	Siła fizyczna (ok. 64%)	RMG (Gaz) (ok. 40%)
4-9 lat	Siła fizyczna (ok. 72%)	Kajdanki (ok. 68%)	RMG (Gaz) (ok. 50%)
Powyżej 10 lat	Siła fizyczna (ok. 70%)	Kajdanki (ok. 65%)	RMG (Gaz) (ok. 38%)

Źródło: badania własne.

Zupełnie inną dynamikę wykazują interwencje wobec osób pod wpływem środków psychoaktywnych – patrz tabela 2. Choć ogólna częstotliwość stosowania siły jest tu wyższa (nawet 72%), w grupie najmłodszej stażem (1–3 lata) siła fizyczna (64%) ustępuje miejsca kajdankom (70%). Świadczy to o dążeniu młodych funkcjonariuszy do jak najszybszego obezwładnienia w obliczu wysokiej nieprzewidywalności osób odurzonych. Młodzi policjanci bowiem traktują kajdanki jako „bezpiecznik”, który ma zrekomensować ich mniejsze doświadczenie w fizycznej kontroli nad agresywnym napastnikiem. Dopiero wraz z nabyciem doświadczenia (powyżej 3 lat służby) siła fizyczna staje się narzędziem pierwszego wyboru, co wskazuje na wypracowanie rutynowego modelu postępowania.

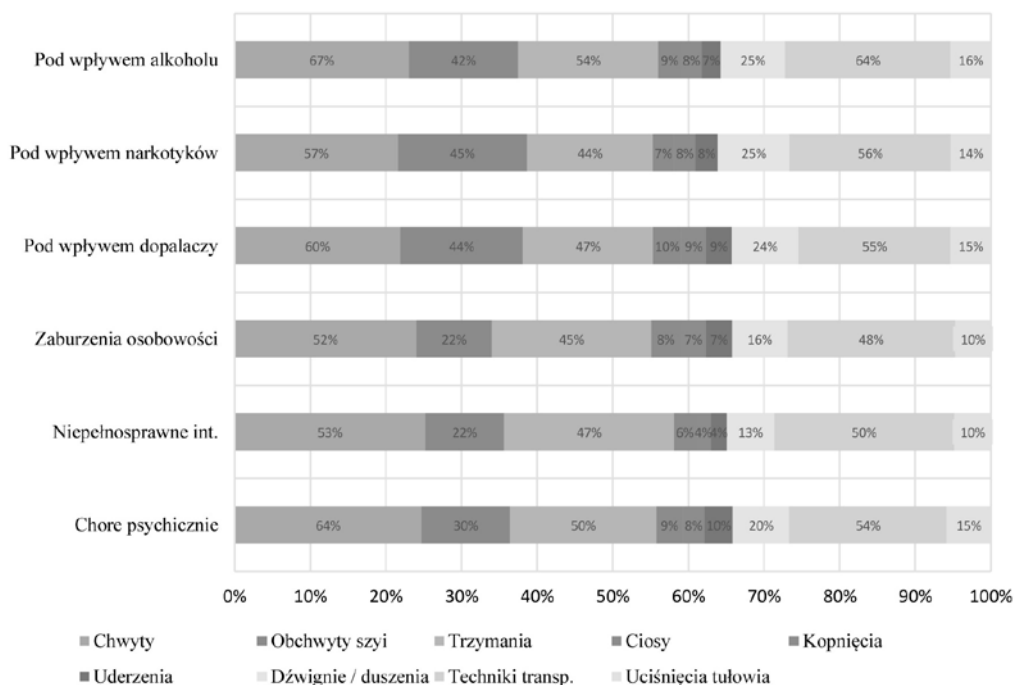
Konkludując, staż służby modyfikuje priorytety taktyczne; o ile dla doświadczonych policjantów siła fizyczna jest naturalnym wstępem do dalszych czynności, o tyle policjanci w służbie przygotowawczej preferują prewencyjne wykorzystanie środków mechanicznych.

Typologia i uwarunkowania stosowanych technik siły fizycznej wobec osób o niestandardowych zachowaniach

W ramach podjętej eksploracji dokonano wieloaspektowej analizy konkretnych technik siły fizycznej, po które sięgają funkcjonariusze w zależności od stanu psychofizycznego osoby, wobec której podejmowana jest interwencja. Przyjęta metodo-

logia pozwala na dyferencję technik o charakterze kontrolującym (chwyty, techniki transportowe) od technik o charakterze ofensywnym (ciosy, kopnięcia) oraz technik o podwyższonym ryzyku dla zdrowia i życia osoby obezwładnianej. Zbiornicze zestawienie danych dla próby pozwala na wyciągnięcie wniosków dotyczących profesjonalizmu działań oraz stopnia eskalacji siły w sytuacjach niestandardowych (patrz rys. 2).

Rys. 2. Deklaratywne stosowanie przez policjantów poszczególnych technik siły fizycznej wobec osób o niestandardowych zachowaniach (w %, N=303)

Źródło: badania własne.

Jak wynika z rysunku 2, badani policjanci najczęściej wybierają techniki manualne, mające na celu unieruchomienie i transport (tzw. siła fizyczna „miękką”). Praktyka ta świadczy o celowym unikaniu technik ofensywnych, co jest zgodne z ustawową zasadą minimalizacji skutków użycia ŚPB. Odnotowano dominację technik kontrolnych i transportowych, szczególnie wobec osób pod wpływem alkoholu (67% wskazań). Jednocześnie stwierdzono marginalne wykorzystanie technik uderzeniowych, co potwierdza wysoki odsetek odpowiedzi „nie stosowałem” w kategoriach ciosów (73,3%) oraz kopnięć (73,9%).

W toku pogłębionej analizy statystycznej z wykorzystaniem testów χ^2 ustalono, że staż służby jest kluczowym determinantem warunkującym dobór technik. Istotne statystycznie różnice zaobserwowano w następujących obszarach:

1. Stosowania obchwyty szyi:

- wobec osób pod wpływem dopalaczy: Test wykazał istotny związek: χ^2 (2, N=303) = 7,83; $p < 0,05$. Siła związku mierzona statystyką V-Cramera wynosi $V = 0,16$. Analiza wykazała, że funkcjonariusze o stażu 4–9 lat (51,7%) oraz 1–3 lata (47,9%) znacząco częściej stosują obchwyty szyi niż policjanci z ponad 10-letnim stażem (32,6%);
- wobec osób pod wpływem alkoholu: Wynik testu: χ^2 (2, N=303) = 6,53; $p < 0,05$; $V = 0,15$. Ponownie zaobserwowano, że młodsi stażem funkcjonariusze (1–9 lat) wykazują większą tendencję do stosowania tej techniki niż ich starsi koledzy;

2. Zastosowania trzymania:

- wobec osób niepełnosprawnych intelektualnie: Test χ^2 wykazał istotny związek: χ^2 (2, N=303) = 6,03; $p = 0,049$; $V = 0,14$. Najwyższą aktywność w stosowaniu trzymania odnotowano w grupie o stażu 4–9 lat (65,5%), podczas gdy w grupach o najkrótszym i najdłuższym stażu odsetek ten oscylował wokół 51–53%.

3. Stosowania technik uderzeniowych (kopnięcia i uderzenia):

- kopnięcia wobec osób pod wpływem dopalaczy: Wynik χ^2 (2, N=303) = 7,87; $p < 0,05$; $V = 0,16$. Co istotne, wyłącznie funkcjonariusze o najkrótszym stażu (1–3 lata) deklarowali stosowanie kopnięć (6,6%), podczas gdy w grupach o dłuższym stażu odsetek ten wyniósł 0%;
- uderzenia wobec osób niepełnosprawnych intelektualnie: Odnotowano istotny związek: χ^2 (2, N=303) = 8,63; $p = 0,013$; $V = 0,17$. Analogicznie, tylko funkcjonariusze najmłodszy stażem (0,8%) wskazali na stosowanie uderzeń, co przy zerowej skłonności starszych grup stażowych podkreśla różnice w dynamice podejmowanych działań.

4. Technik transportowych:

- w tej kategorii odnotowano najbardziej spójne i silne zależności statystyczne. We wszystkich badanych kategoriach osób testy χ^2 wykazały istotność na poziomie $p < 0,05$. Przykładowo dla osób pod wpływem alkoholu: χ^2 (2, N=303) = 11,63; $p = 0,003$; $V = 0,20$. Analiza dowiodła, że techniki transportowe są domeną niemal wyłącznie funkcjonariuszy o stażu 1–3 lata (odsetek wskazań do 64%), podczas gdy funkcjonariusze z doświadczeniem powyżej 4 lat rzadziej wskazywali je jako techniki dominujące. Może to wynikać z różnic w programach szkolenia podstawowego oraz większego nacisku na te metody w procesie bieżącej edukacji zawodowej.

5. Uciśnięcia tułowia:

- wobec osób pod wpływem dopalaczy: Wynik testu: $\chi^2(2, N=303) = 6,62$; $p = 0,036$; $V = 0,15$. Wykazano, że uciśnięcia tułowia są stosowane jedynie przez grupę o najkrótszym stażu (14,1%), przy braku wskazań w pozostałych grupach.

Podsumowując, doświadczenie zawodowe redefiniuje sposób postępowania funkcjonariuszy. Uzyskane wyniki stanowią empiryczne potwierdzenie hipotezy H3, wykazując, że staż służby jest kluczowym determinantem doboru technik, a policjanci z najkrótszym doświadczeniem wykazują większą skłonność do stosowania metod ofensywnych i obarczonych wyższym ryzykiem urazowym. Policjanci o najdłuższym stażu (powyżej 10 lat) prezentują postawę najbardziej powściągliwą, rzadziej sięgając po techniki o podwyższonym ryzyku. Z kolei policjanci z najkrótszym stażem częściej wykorzystują pełne spektrum techniczne, co może wynikać z ich świeżego przygotowania szkoleniowego, a z drugiej – z mniejszego doświadczenia w zakresie deeskalacji sytuacji kryzysowych.

Ewolucja postaw zawodowych: analiza deklaracji w świetle archetypów „wojownika” i „strażnika”

Istotnym elementem podjętej eksploracji było określenie, w jaki sposób staż służby wpływa na system wartości oraz postawy funkcjonariuszy w sytuacjach wymagających zastosowania przymusu. Analiza deklaracji respondentów pozwala na nakreślenie procesu ewolucji mentalności policjanta – od konfrontacyjnego archetypu „wojownika”, nastawionego na szybką dominację siłową, ku modelowi „strażnika”, cechującego się większą powściągliwością i świadomością ryzyka procesowego.

Pierwszym badanym obszarem było przekonanie o konieczności pełnego podporządkowania osoby poddawanej czynnościom. Wyniki zestawione w tabeli 3 wskazują na różnice międzystażowe w tym zakresie.

Tab. 3. Postawy funkcjonariuszy wobec twierdzenia: „Policjant podczas interwencji powinien podporządkować sobie osobę, wobec której prowadzi czynności wszystkimi dostępnymi mu metodami” (N=303)

Grupa stażowa	Nie	Raczej nie	Raczej tak	Tak	Nie mam zdania	Suma
Staż 1–3 lata (N=121)	2,5%	7,4%	33,1%	55,4%	1,7%	100%
Staż 4–9 lat (N=87)	2,3%	5,7%	25,3%	65,5%	1,1%	100%
Staż pow. 10 lat (N=95)	6,3%	8,4%	26,3%	55,8%	3,2%	100%

Źródło: badania własne.

Analiza danych procentowych przedstawionych w tabeli 3 wykazała, że grupa o średnim stażu (4–9 lat) najsilniej utożsamia się z potrzebą bezwzględnej dominacji (65,5% odpowiedzi „tak”). Jednakże weryfikacja statystyczna z wykorzystaniem testu χ^2 wykazała, że zaobserwowane różnice między grupami stażowymi nie są istotne statystycznie ($\chi^2=12,019$; $p=0,150$). Oznacza to, że skłonność do autorytarnego podporządkowania sobie osoby, wobec której podejmowana jest interwencja, jest w badanej populacji dość powszechna i nie zależy w sposób kategoryczny od lat spędzonych w służbie.

Kolejnym aspektem poddanym analizie była skłonność do wyprzedzającego użycia siły w celu utrzymania kontroli nad dynamiką zdarzenia (tabela 4).

Tab. 4. Postawy funkcjonariuszy wobec twierdzenia: „Lepiej użyć zbyt zdecydowanie ŚPB niż utracić kontrolę nad sytuacją” (N=303)

Grupa stażowa	Nie	Raczej nie	Raczej tak	Tak	Nie mam zdania	Suma
Staż 1–3 lata (N=121)	2,5%	9,9%	48,8%	38,0%	0,8%	100%
Staż 4–9 lat (N=87)	7,8%	7,8%	38,0%	44,8%	1,1%	100%
Staż pow. 10 lat (N=95)	10,5%	15,8%	35,8%	34,7%	3,2%	100%

Źródło: badania własne.

Wyniki zawarte w tabeli 4 – dowodzą, że lęk przed utratą kontroli wydaje się być silniejszym motywatorem do użycia siły u policjantów młodszych stażem. Aż 82% funkcjonariuszy w grupach do 9 lat służby opowiada się za „zbyt zdecydowanym” użyciem przymusu. Przeprowadzony test niezależności χ^2 ujawnił w tym obszarze występowanie tzw. tendencji statystycznej ($\chi^2=14,082$; $p=0,079$; $V=0,152$). Choć wynik nie osiąga pełnego progu istotności ($p<0,05$), wskazuje na kierunkową zmianę postaw – po dekadzie służby radykalne podejście do profilaktycznego użycia siły ustępuje miejsca większej kalkulacji ryzyka.

Kluczowe dla zrozumienia archetypu „wojownika” jest przekonanie o ochronnej roli siły fizycznej. Dane w tabeli 5 obrazują wiarę funkcjonariuszy w skuteczność radykalnych rozwiązań.

Tab. 5. Postawy funkcjonariuszy wobec twierdzenia: „Stanowcze użycie ŚPB wobec osób przejawiających niestandardowe zachowania pozwala zmniejszyć zagrożenie dla zdrowia i życia policjantów” (N=303)

Grupa stażowa	Nie	Raczej nie	Raczej tak	Tak	Nie mam zdania	Suma
Staż 1–3 lata (N=121)	0,8%	5,8%	33,1%	57,9%	2,5%	100%
Staż 4–9 lat (N=87)	4,6%	5,7%	33,3%	56,3%	0,0%	100%
Staż pow. 10 lat (N=95)	6,3%	11,6%	27,4%	51,6%	3,2%	100%

Źródło: badania własne.

Przeprowadzona analiza statystyczna potwierdziła występowanie istotnych różnic między grupami stażowymi w zakresie postrzegania siły fizycznej jako czynnika gwarantującego bezpieczeństwo funkcjonariusza ($\chi^2=18,348$; $p=0,018$; $V=0,173$). Najwyższy poziom zaufania do defensywnej roli ŚPB wykazują policjanci o stażu 1–3 lata (91% wskazań pozytywnych). Wraz ze wzrostem doświadczenia zawodowego wiara w bezwzględną skuteczność rozwiązań siłowych maleje, osiągając najniższy poziom w grupie powyżej 10 lat służby. Wynik ten stanowi silny dowód na ewolucję postawy od „wojownika” (ufającego sile) ku „strażnikowi” (dostrzegającemu ograniczenia przymusu).

Ostatnim badanym elementem była percepcja równowagi bezpieczeństwa między policjantem a osobą poddawaną interwencji (Tab. 6).

Tab. 6. Postawy funkcjonariuszy wobec twierdzenia: „Bezpieczeństwo osoby [wobec której podejmowana jest interwencja] jest tak samo ważne jak policjanta” (N=303)

Grupa stażowa	Nie	Raczej nie	Raczej tak	Tak	Nie mam zdania	Suma
Staż 1–3 lata (N=121)	17,4%	34,7%	30,6%	10,7%	6,6%	100%
Staż 4–9 lat (N=87)	19,5%	35,6%	24,1%	19,5%	1,1%	100%
Staż pow. 10 lat (N=95)	15,8%	37,9%	24,2%	14,7%	7,4%	100%

Źródło: badania własne.

Analiza odpowiedzi na pytanie dotyczące aksjologii bezpieczeństwa uczestników interwencji (tabela 6) wskazuje na przewagę postaw stawiających wyżej bezpieczeństwo własne funkcjonariusza nad bezpieczeństwem osoby, wobec której podejmowana jest czynność. Weryfikacja statystyczna testem χ^2 wykazała w tym obszarze trend na granicy istotności statystycznej ($\chi^2=15,108$; $p=0,057$; $V=0,158$). Choć we wszystkich grupach stażowych ponad połowa badanych nie zgadza się z tezą o równorzędności bezpieczeństwa stron, to policjanci o najkrótszym stażu (1–3 lata) wykazują relatywnie najniższy poziom akceptacji dla tej idei (łącznie 52,1% odpowiedzi na „nie” i „raczej nie”). Może to sugerować, że silne poczucie zagrożenia na początku ścieżki zawodowej usztywnia postawę obronną, która z czasem (u „strażników”) ulega nieznacznej ewolucji w stronę większej elastyczności taktycznej.

Podsumowując analizę ewolucji postaw zawodowych, przeprowadzone badania pozwoliły na pozytywną weryfikację hipotezy H4. Staż służby okazał się czynnikiem różnicującym postawy policjantów, co najwyraźniej uwidocznilo się w przekonaniu o defensywnej roli siły fizycznej oraz w trendach dotyczących wyprzedzającego stosowania ŚPB i hierarchii bezpieczeństwa.

Dane empiryczne potwierdzają, że:

1. Archetyp „Wojownika” dominuje w grupach stażowych 1–3 oraz 4–9 lat, gdzie siła fizyczna postrzegana jest jako główne narzędzie gwarantujące bezpieczeństwo i kontrolę nad sytuacją.
2. Archetyp „Strażnika” krystalizuje się w grupie o stażu powyżej 10 lat, charakteryzując się większą powściągliwością, mniejszym zaufaniem do radykalnych technik siłowych oraz tendencją do deeskalacji, co wynika z bogatszego doświadczenia w zarządzaniu ryzykiem interwencyjnym.

Dyskusja

Wyniki przeprowadzonych badań rzucają nowe światło na proces profesjonalizacji policjantów, wskazując, że staż służby jest zmienną wielowymiarową, która w sposób zasadniczy redefiniuje sposób zarządzania przymusem. Analiza potwierdziła występowanie tzw. konsensusu zawodowego w zakresie postrzegania siły fizycznej jako najbardziej uniwersalnego narzędzia interwencyjnego, co koreluje z wcześniejszymi ustaleniami dotyczącymi przygotowania merytorycznego funkcjonariuszy¹¹. Niezależnie od doświadczenia, policjanci uznają siłę fizyczną za taktyczny „złoty środek”, szczególnie przydatny wobec osób pod wpływem alkoholu (77%) czy chorych psychicznie (75%). Niemniej doświadczenie zawodowe znacząco modyfikuje pozycję siły fizycznej w hierarchii stosowanych środków¹². Zgodnie z weryfikacją hipotezy drugiej, policjanci w służbie przygotowawczej (1–3 lata), mierząc się z wysoką nieprzewidywalnością osób odurzonych, częściej w pierwszej kolejności stosują kajdanki (70%) niż siłę fizyczną (64%), co wynika z obawy przed utratą kontroli nad sytuacją¹³.

Ewolucja ta jest jeszcze wyraźniejsza w obszarze doboru konkretnych technik obeszwałniania. Potwierdzenie hipotezy trzeciej wskazuje na trend, w którym to nowicjusze najczęściej sięgają po techniki o podwyższonym ryzyku urazowym, takie jak uciśnienia tułowia (14,1%) czy techniki uderzeniowe, które u weteranów praktycznie nie występują. Zjawisko to można tłumaczyć procesem nabywania „pamięci mięśniowej”¹⁴, która pozwala doświadczonym funkcjonariuszom na skuteczną kontrolę osoby przy użyciu mniejszej siły. Co więcej, staż służby pozwala na szybszą identyfikację symptomów medycznych, takich jak zespół pobudzenia majaczeniowego i modyfikację taktyki w celu uniknięcia uduszenia pozycyjnego¹⁵. Kluczowym elementem tej transformacji jest zmiana mentalności funkcjonariusza opisana w hipotezie czwartej – przejście od archetypu „wojownika” skupionego na dominacji¹⁶ ku

11 A. Wiśniewski, *Taktyka i techniki...*, op. cit.

12 B. Ba i in., *Police Officer Assignment...*, op. cit., s. 3, 10, 12–13, 31–32.

13 T.J. Hiller, *The Effects of Expanding...*, op. cit., s. 8–18.

14 M. Kurdziel, *Dekalog trudnych interwencji...*, op. cit.

15 J. Kałuża i in., *Reagowanie i podejmowanie...*, op. cit., s. 206–207, 212.

16 S.W. Bell, J.L. Cliff, *What does good look like?*, op. cit., s.48–49.

modelowi „strażnika”. Podczas gdy potrzeba bezwzględnej dominacji osiąga szczyt w grupie 4–9 lat służby (65,5%), po dekadzie pracy krystalizuje się postawa cechująca się większą powściągliwością i wykorzystaniem tzw. intuicji zawodowej¹⁷.

Wnioski:

1. Siła fizyczna jest postrzegana jako narzędzie o najwyższym stopniu uniwersalności, zwłaszcza wobec osób pod wpływem alkoholu oraz chorych psychicznie, niezależnie od stażu służby.
2. Prawdopodobieństwo użycia siły drastycznie spada wraz ze wzrostem stażu; funkcjonariusze z 10-letnim doświadczeniem stosują ją rzadziej niż policjanci w służbie przygotowawczej.
3. Policjanci o najkrótszym stażu (1–3 lata) częściej stosują techniki niebezpieczne, w tym uciśnięcia tułowia (14,1%) oraz techniki uderzeniowe, które są całkowicie eliminowane przez policjantów o stażu powyżej 10 lat.
4. Archetyp „wojownika” dominuje u policjantów o stażu do 9 lat, podczas gdy archetyp „strażnika”, oparty na deeskalacji i sprawiedliwości proceduralnej, krystalizuje się po 10 latach służby.
5. Obawa przed utratą panowania nad sytuacją jest głównym motywatorem do „zbyt zdecydowanego” użycia siły u 82% funkcjonariuszy z grupy o stażu do 9 lat.
6. Doświadczenie zawodowe determinuje zdolność do szybkiego rozpoznania zagrożeń, takich jak uduszenie pozycyjne, co skutkuje rzadszym stosowaniem długotrwałego unieruchomienia w pozycji leżącej.

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano również rekomendacje dla programów szkolenia i doskonalenia zawodowego policjantów:

1. **Bezpieczeństwo medyczne i eliminacja technik krytycznych**

Z badań wynika, że policjanci w służbie przygotowawczej (1–3 lata) najczęściej sięgają po techniki zagrażające życiu. Dlatego też należy zwrócić szczególną uwagę na ćwiczenia eliminujące nawyk dociskania klatki piersiowej do podłoża, co w tej grupie deklaruje aż 14,1% badanych. Należy pamiętać również o profilaktyce uduszenia pozycyjnego poprzez ćwiczenie procedur natychmiastowej zmiany pozycji osoby obezwładnionej z leżącej na boczną bezpieczną lub siedzącą zaraz po założeniu kajdanek.

2. **Modernizacja techniczna: od „siły twardej” do „siły miękkiej”**

Doświadczenie zawodowe naturalnie redukuje agresję techniczną, co należy przyspieszyć w procesie szkolenia. Należy kłaść większy nacisk na techniki manu-

¹⁷ M. Eliasson, *Experience, Seniority and Gut Feeling...*, op. cit., s. 1-10.

alne (tzw. siłę fizyczną „miękką”), które są domeną funkcjonariuszy doświadczonych i minimalizują skutki użycia ŚPB. Skoro uderzenia i kopnięcia są deklarowane wyłącznie przez najmłodszą grupę stażową (6,6%), szkolenie powinno oferować również alternatywne metody kontroli oparte na systemach, takich jak Brazilian Jiu-Jitsu. Dodatkowo, w związku z wysokim odsetkiem stosowania obchwyty szyi u policjantów do 9 lat służby (51,7%), należy zastąpić te techniki bezpieczniejszymi metodami kontroli głowy i barków.

3. Kształtowanie „strażnika”

Największa potrzeba bezwzględnej dominacji występuje u policjantów w średnim stażu (4–9 lat), co wymaga interwencji psychologiczno-taktycznej. Skoro 82% młodych policjantów opowiada się za „zbyt zdecydowanym” użyciem siły z obawy przed utratą kontroli, szkolenia powinny zawierać scenariusze uczące zarządzania emocjami i dystansem. Warto również wprowadzać elementy etyki zawodowej i sprawiedliwości proceduralnej już na etapie kursu podstawowego, aby skracać naturalny, 10-letni proces ewolucji od „wojownika”. Należy promować także strategię erozji (przekonywania) nad strategią anihilacji (brute force), szczególnie wobec osób chorych psychicznie.

4. Wsparcie systemowe i mentoring

Staż służby jest najskuteczniejszym narzędziem profesjonalizacji, dlatego należy wykorzystać potencjał doświadczonych policjantów. Programy mentoringowe „Weteran-Rekrut”, tj. parowanie nowicjuszy z policjantami o stażu powyżej 10 lat może pomóc młodym funkcjonariuszom szybciej wypracować „intuicję zawodową” i rozpoznawać wzorce zachowań. Dodatkowo cennym elementem szkolenia będzie analiza interwencji (Case Studies), a wykorzystanie nagrań z interwencji wobec osób o zachowaniach niestandardowych do omawiania błędów taktycznych i sukcesów w deeskalacji stanie się cennym elementem szkolenia zawodowego.

Bibliografia

Ba B., Bayer P., Rim N., Rivera R., Sidibé M., *Police Officer Assignment and Neighborhood Crime*, Working Paper nr 29243, National Bureau of Economic Research 2021, DOI: 10.3386/w29243.

Bell S.W., Cliff J.L., *Officers' perception of the ideal law enforcer*, *Frontiers in Sociology* 2025, t. 10, 1568487, DOI: 10.3389/fsoc.2025.1568487.

Biddle T.D., *Coercion Theory: A Basic Introduction for Practitioners*, *Texas National Security Review* 2020, t. 3, nr 2, s. 95–109.

Butler J.M., Wang S., *The impact of brazilian jui-jitsu training on police officer confidence use of force performance: perception from officers who train*, *Martial Arts Studies* 2024, nr 16, s. 1–7, DOI: 10.18573/mas.196.

Eliasson M., *Experience, Seniority and Gut Feeling — A Qualitative Examination of How Swedish Police Officers Perceive They Value, Evaluate and Manage Knowledge When Making Decisions*, *Frontiers in Education* 2021, t. 6, s. 1–11, DOI: 10.3389/educ.2021.731320.

Hiller T.J., *The Effects of Expanding Police Use of Force Training in the 21st Century Keeping People Safe and Limiting Agency Liability*, University of Wisconsin 2025 [niepublikowana praca dyplomowa].

Kałuża J., Adamczyk M., Arseniuk, P. Sitko, K. Mazur-Niewiedział, *Reagowanie i podejmowanie interwencji w przypadku niestandardowych zachowań osób*. Kompedium wiedzy, materiały dydaktyczne nr 91, Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2022.

Kurdziel M., *Dekalog trudnych interwencji cz. 2*, „Gazeta Policyjna” 2025, nr 50 [online], [dostęp: 15.03.2026].

Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, tekst jednolity. Dz.U. 2026, poz. 244.

Wiśniewski A., *Taktyka i techniki interwencji. Zadania praktyczne dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego*, materiały dydaktyczne nr 204, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2020.